

I Postmuseums källare

RAÄ-nr Stockholm 103:1/L2015:7789
inom fastigheterna Penelope 1 och 2 i Gamla Stan
Stockholms stad och kommun
Uppland

Sabina Larsson

*Graden. Kv. Penelope 1. 2.
Lilla Nygatan 6 - Munkbrogatan 5.
Posthuset*

*Fasad mot Lilla Nygatan: bottenvån. och 1 vån.: an
9 Fönsteraxlar. — Portik med 4 Kolonner i Kol-
mårdomarmor; 3 portaler, flankerade av pilaster
i Kolmårdomarmor. På portiken vilar Balkong
medelst akantusprydda Konsoler; på balkonggräcket
framsida; över mittporten: Kongl. Posthuset, på
sidorna härnäst sköldar med tre kronor, bevakade av
gripar. — Fasaddekoreering: Bottenvån.: rusticerad,
f. ö. slätputs. Fönsteromfattningar: i 1. vån. i natur-
sten, med konsolstödda gavellkrön, i 2. vån. enkla,
i puts 1 vån.: mittfönster flankerade av*

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB

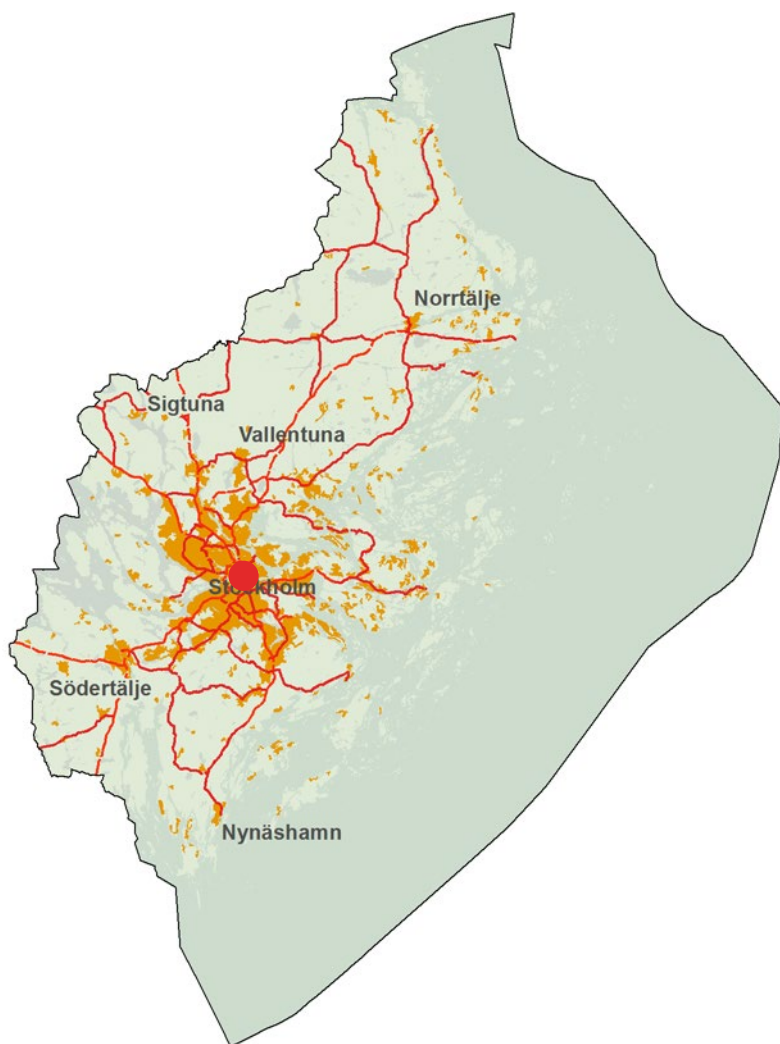
Radiatorvägen 11, 702 27 Örebro

Telefon 019-609 04 10

www.arkeologgruppen.se

arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

*Översigtskarta över Stockholms län med platsen för
kvarteret Penelope markerad i rött.*

© 2019 Arkeologgruppen AB
Arkeologgruppen rapport 2019:39

Författare	Sabina Larsson
Kvalitetsgranskning	Annica Ramström
Grafisk form	Nina Balknäs
Omslagsfoto	Anteckningar från Samfundet S:t Eriks inventeringar utförda i Stockholm mellan år 1906 och 1935. Bilder från Digitala stads museet, kvarteret Penelope. Licens: BY-NC-SA.
Foto	Arkeologgruppen AB om inte annat anges i figurtexten.

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriet Dnr R50223371_180001

ARKEOLOGGRUPPEN AB RAPPORT 2019:39

ARKEOLOGISK UNDERSÖKNING
I FORM AV SCHAKTNINGSÖVERVAKNING

I Postmuseums källare

RAÄ-nr Stockholm 103:1/L2015:7789
inom fastigheterna Penelope 1 och 2 i Gamla Stan
Stockholms stad och kommun
Uppland

Sabina Larsson

Lst dnr 431-6690-2019

Tekniska och administrativa uppgifter

Län	Stockholm
Kommun	Stockholm
Landskap	Uppland
Socken	Stockholm
Fastigheter	Penelope 1 och 2

Fornlämningsnummer	RAÄ-nr Stockholm 103:1/L2015:7789
Lämnningstyp	stadslager
Datering	medeltid till historisk tid

Typ av undersökning	arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
Länsstyrelsens beslutsdatum	2019-04-10
Länsstyrelsens diarienummer	431-6690-2019
Uppdragsnummer i Fornreg	201900348
Arkeologgruppens projektnummer	P19025

Projektledare	Tomas Ekman
Fältpersonal	Annica Ramström

Undersökningstid	19-05-29
Undersökt yta	4,1 m ²
Inmätningsteknik	manuell inmätning
Koordinatsystem	SWEREF 99 TM
Höjdsystem	RH 2000

Arkiv

Arkivmaterial förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Digitalt arkiv

Digitala data förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Fynd

Två fynd tillvaratogs.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	5
Inledning	5
Bakgrund och kulturmiljö	7
Syfte och målgrupper	7
Metod och genomförande	7
Resultat	8
Tolkning	10
Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen	10
Referenser	11
Bilagor	12
<i>Bilaga 1. Fyndtabell</i>	12

Figur 1. Karta över Stockholmsområdet med undersökningsplatsen markerad med en svart ring. Skala 1:250 000.

Sammanfattning

I samband med schaktningen av två provgropar i källaren inom fastigheterna Penelope 1 och 2 i Gamla stan i Stockholm har Arkeologgruppen AB genomfört en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning. Groparna grävdes för att utreda behovet av kompletterande grundförstärkningsåtgärder i fastigheten. Mot botten i en av provgroparna framkom ett avsatt kulturlager av fuktig sand innehållande rikligt med träflis, obrända ben, tegelkross och kalk. I lagret påträffades även en grönglaserad skärva stengods. Den andra gropen innehöll inga intakta lager då ytan grävts vid ett tidigare grundförstärkningsarbete.

Inledning

Arkeologgruppen AB har i maj 2019 genomfört en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning inom fastigheterna Penelope 1 och 2 i Gamla stan i Stockholms stad. Skälet till undersökningen var att Fastighets AB Penelope planerade att gräva tre provgropar i källaren för att utreda behovet av kompletterande grundförstärkningsåtgärder. Beslutande i ärendet var Länsstyrelsen i Stockholms län. Schaktningsövervakningen utfördes i maj 2019 av Annica Ramström och rapporten är författad av Sabina Larsson.

Figur 2. Fastighetskartan över Gamla stan med kvarteret Penelope markerat i blått.
Skala 1:5 000.

Bakgrund och kulturmiljö

Kvarteret Penelope stod obebyggt fram till 1600-talets andra hälft. År 1720 förvärvade postens verksamhet en av byggnaderna och år 1792 även den andra. Mellan åren 1820 och 1825 byggdes kvarteret om till en byggnad och den fick då sitt nuvarande utseende. Rester av 1600-talets hus ska dock finnas bevarade (Stockholms stadsmuseums skrivelser). Sedan år 1906 har Postmuseum bedrivit sin verksamhet i fastigheten.

Få arkeologiska insatser är kända i kvarteret. År 1984 har en arkeologisk schaktkontroll utförts av Stockholms stadsmuseums arkeologiska sektion.

Även då utfördes uppdraget i samband med besiktning av grundförstärkningen. I källarummens hörnor grävdes kvadratmeterstora gropar ner till 0,50 meters djup. Inga andra lager än sekundärt påfört fyllnadsmaterial påträffades i någon av groparna (Benneth 1984).

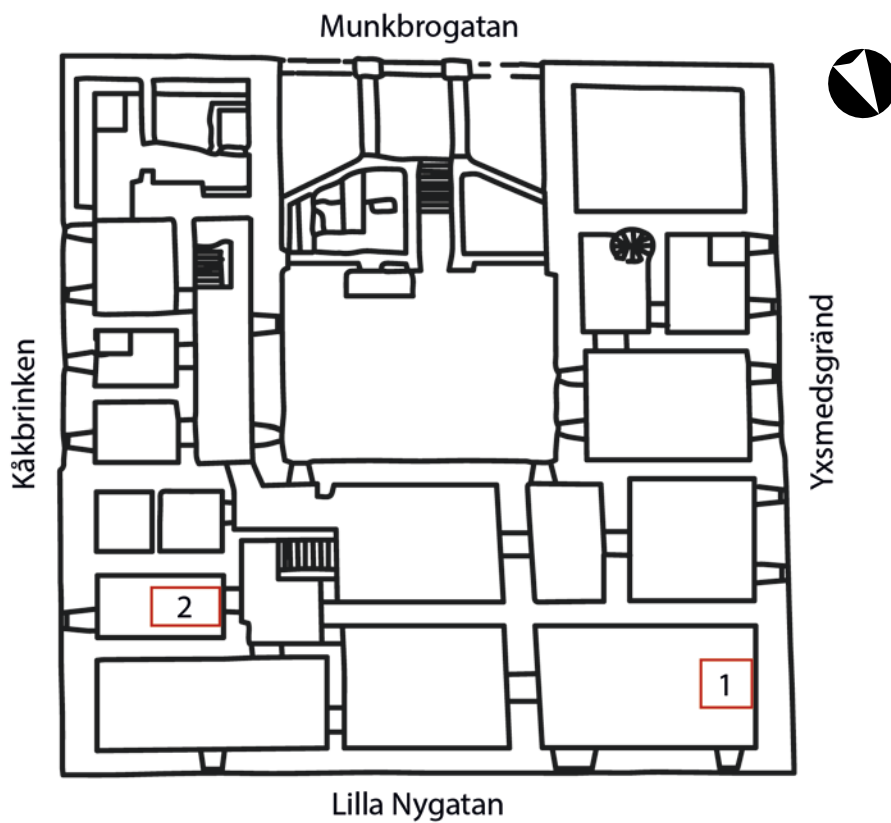
Syfte och målgrupper

Syftet med undersökningen var att på ett vetenskapligt sätt dokumentera kulturlager, konstruktioner och fynd som påträffades vid schaktningen.

Metod och genomförande

Enligt förfrågningsunderlaget skulle tre gropar grävas i källaren men vid schaktningsövervakningen bedömdes att detta inte var nödvändigt varför grop 3 uteblev. Placeringen av grop 1 och 2 kom även att förskjutas något då det ansågs riskfyllt att gräva för nära väggarna. Påträffade lager beskrevs skriftligt och fotograferades.

Resultat

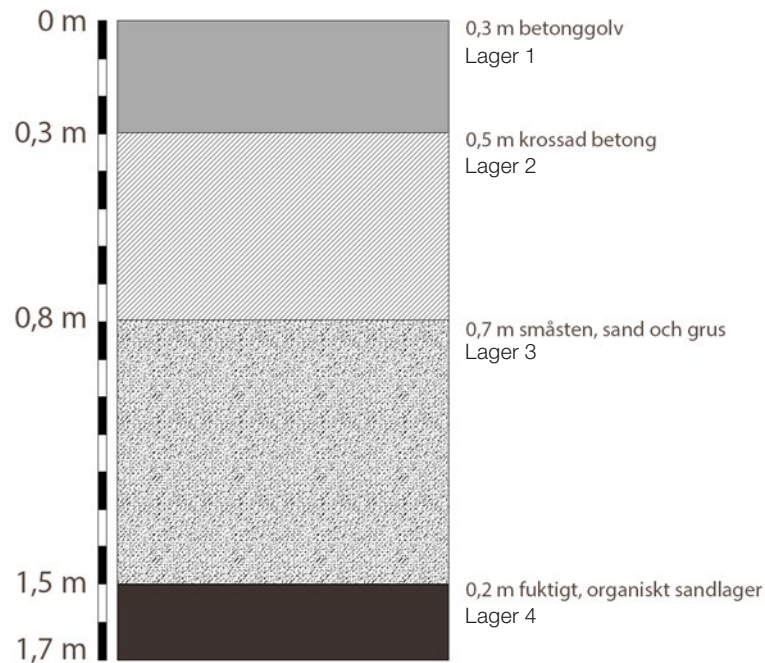

Figur 3. Plan över kvarteret Penelope med groparna utritade i rött. Ej i skala.

Figur 4. En skärva grönglaserat stengods som påträffades i lager 4 i grop 1.

Två provgropar som var 2,6 respektive 1,5 kvadratmeter stora grävdes i byggnadens källare. Grop 1 var 1,3×2,0 meter stor och grävdes ned till 1,7 meters djup. Följande stratigrafi kunde observeras:

Lager 3 som framkom under betongen är påfört, antagligen i samband med ombyggnation av fastigheten. Lager 4 bestod av ett fuktigt, organiskt lager av brunsvart sand innehållande rikligt med träflis, obrända ben, tegelkross och kalk. Innehållet saknade struktur och återfanns både horisontellt och vertikalt i sanden. I lagret påträffades en del av en trefotsgröta och en skärva grönglaserat stengods. Skärvan har inte kunnat identifieras inom ramen för uppdraget, men dess datering är inte avgörande för lagrets datering. Lagrets karaktär av utkastlager gör att det sannolikt byggts upp under lång tid.

I den nordöstra nedgrävningskanten framkom även en bit av en stock på 1,6 meters djup med måtten 0,60×0,35×0,10 meter. Stocken hade en U-formad urgröpning och har förmodligen fungerat som avloppsränna. Den låg inte i ursprungligt läge utan löst i lagret och lämnades kvar i samma position som den påträffades. När schaktningen nått ett djup på 1,7 meter steg grundvatten upp. Lager 4 grävdes därför aldrig i botten och det är okänt hur djupt ner det fortsätter. De grundstenar som utgör fastighetens yttervägg följde med ner till 1,7 meters djup och var nedgrävda genom lager 4.

Grop 2 var 1,5×1,0 meter stor och grävdes ner till 1,6 meters djup. Även här fanns ett betonggolv som togs bort. Under fanns omrörda massor ner till gropens botten på 1,6 meter. Det är okänt hur djupt ner massorna fortsätter. I samband med gjutning av ett betongfundament som var synligt i ena schaktväggen har ytan grävts upp varför inga bevarade kulturlager fanns kvar. I gropens västra kortända påträffades en större sten i schaktkanten som möjligtvis hört hemma i en syllstensgrund. Den saknade dock kontakt med övriga grundstenar och verkar ha rubbats när ytan grävdes upp för gjutningen av betongfundamentet.

Tolkning

Det enda bevarade kulturlagret som påträffades vid schaktningsövervakningen var lager 4 i grop 1. Det tolkas som ett utkastlager avsatt på platsen tiden innan kvarteret bebyggt under senare delen av 1600-talet. Massorna har tillkommit över en längre tid längs med strandlinjen ner mot Mälarens vatten. Ett liknande lager påträffades vid en schaktningsövervakning i kvarteret Daedalus, även där tolkat som utfyllnad för att ge plats för den växande staden (Ekman 2018).

Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen

Syftet med schaktningsövervakningen var att dokumentera kulturlager, konstruktioner och fynd som påträffades vid schaktningen. I förfrågningsunderlaget angavs att tre gropar skulle grävas men väl på plats beslutades att endast två var nödvändiga, varför den tredje helt uteblev. Inga avvikelser från undersökningsplanen gjordes.

Referenser

Tryckta källor

Ekman, Tomas. 2018. *Kvarteret Daedalus: grundförstärkning*. Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning. RAÄ-nr Stockholm 103:1. Fastigheten Daedalus 5. Stockholms stad och kommun. Uppland. Arkeologgruppen rapport 2018:43.

Webbmaterial

Benneth, Solbritt. 1984. *Kvarteret Penelope, Gamla Stan*, arkeologiskt rapportunderlag, RAÄ 103. SR896. Tillgänglig på webben på Digitala Stadsmuseet: [http://digitalastadsmuseet.stockholm.se/fotoweb/Grid.fwx?archiveld=5004&search=\(IPTC187%20contains\(10092766_Penelope_SR0896_SRARK.pdf\)\)](http://digitalastadsmuseet.stockholm.se/fotoweb/Grid.fwx?archiveld=5004&search=(IPTC187%20contains(10092766_Penelope_SR0896_SRARK.pdf))) (2019-07-19)

Kvarteret Penelope, Gamla Stan. Stadsmuseets skrivelser fram till och med år 2001. Tillgänglig på webben på Digitala Stadsmuseet: [http://digitalastadsmuseet.stockholm.se/fotoweb/Grid.fwx?archiveId=5004&search=\(IPTC187%20contains\(10053577_Penelope_SKR.pdf\)\)](http://digitalastadsmuseet.stockholm.se/fotoweb/Grid.fwx?archiveId=5004&search=(IPTC187%20contains(10053577_Penelope_SKR.pdf))) (2019-07-19)

BILDER

[http://digitalastadsmuseet.stockholm.se/fotoweb/Grid.fwx?archiveld=5000&search=\(IPTC187%20contains\(10076857_penelope_gamlastan_STERIK.pdf\)\)](http://digitalastadsmuseet.stockholm.se/fotoweb/Grid.fwx?archiveld=5000&search=(IPTC187%20contains(10076857_penelope_gamlastan_STERIK.pdf)))

[http://digitalastadsmuseet.stockholm.se/fotoweb/Grid.fwx?archiveld=5000&search=\(IPTC187%20contains\(gaark_10063322\)\)](http://digitalastadsmuseet.stockholm.se/fotoweb/Grid.fwx?archiveld=5000&search=(IPTC187%20contains(gaark_10063322)))

Bilagor

Bilaga 1. Fyndtabell

Fnr	Sakord	Material	Storlek (mm)	Vikt (g)	Kontext	Tjocklek (mm)	Övrigt
1	kärl	keramik	90x60	81	Utkast-lager	5-7	Äldre rödgods, blyglasyr, del av trebensgryta
2	kärl	keramik	45x15-40	12	Utkast-lager	4	Ljust grått stengods, grön utvändig glasering

Arkeologgruppen AB

RAPPORT 2019:39

